

СТАНОВИЩЕ

от доц. д-р Михаил Александров Малчев, преподавател в Юридически факултет
на Русенски университет „Ангел Кънчев“

член на научното жури, утвърдено със Заповед № РД-09-20/28.02.2023 г. на
Директора на Института за държавата и правото при БАН

относно дисертационния труд на **Петя Петкова Стоянова**
на тема

„Договорът за потребителски кредит“

за присъждане на образователната и научна степен „доктор“
в професионално направление 3.6. Право, научна специалност „Гражданско и
семеино право“

УВАЖАЕМИ ЧЛЕНОВЕ НА НАУЧНОТО ЖУРИ,

Настоящото становище е изготвено с оглед публичната защита пред
научно жури на представения от докторанта Петя Петкова Стоянова
дисертационен труд за придобиване на образователната и научна степен
„доктор“ по професионално направление 3.6. Право, научна специалност
„Гражданско и семеино право“.

Представените документи съответстват на изискванията на ЗРАСРБ и
ППЗРАСРБ. Процедурата е коректно спазена.

I. Данни за докторанта

Петя Петкова Стоянова е завършил специалност „Право“ в Бургаски свободен университет. Управнявала е адвокатската професия до 2005 г. Работи в съдебната система от 2005 г. като младши съдия до 2007 г. и като районен съдия, първоначално в Бургаски районен съд, а от 2009 г. в Софийски районен съд, където разглежда и до сега граждански дела. От 2015 г. до момента е хоноруван асистент по гражданско право – обща част в Юридическия факултет на Софийски университет „Св. Климент Охридски“.

Нейният професионален и практически опит в гражданската правораздавателна дейност, включително в най-големия съд в страната, логично доказва интереса към избраната тема на дисертационния труд.

II. Актуалност и обща характеристика на дисертационния труд

Представеният дисертационен труд на тема „Договорът за потребителски кредит“ е с общ обем от 289 страници, включително титулна страница, съдържание, списък на използваните съкращения и библиография. В структурно отношение трудът се състои от увод, изложението е систематизирано в шест глави, заключение и списък с използвана литература. Направени са 280 бележки под линия. Библиографската справка съдържа 102 заглавия, от които: 75 на кирилица (на български и руски език) и 27 на латиница (на английски и турски език).

Актуалността на темата е обусловена от развитието на социално-икономическите отношения в България след 10 ноември 1989 г. и широкото разпространение на този вид договор в практиката. Дисертацията систематизира породилите се проблеми в практиката, както и противоречивото разрешаване на възникналите казуси независимо от наличието на богата практика на Върховния касационен съд в областта на потребителския кредит. Значимостта на задълбоченото научно изследване отговаря на нуждите от намиране на

разрешения на актуалните въпроси, свързани със ефективната защита на потребителя по договора за потребителски кредит, предоставен под формата на заем. В тази връзка изследването и анализирането на проблемите е важно и актуално. На тази основа са изведени и полезни както научни, така и практически резултати.

Методиката и методите на изследване са правилно избрани с оглед постигане на заявените в дисертацията цели и задачи.

Обектът на изследване е договърът за потребителски кредит, предоставен под формата на заем - неговото историческо развитие; общата му характеристика; отграничаването му от други сродни договори; възникването на преддоговорни отношения; предмет и страни на договора за потребителски кредит; съдържание на договора за потребителски кредит; действие на договора за потребителски кредит; право на отказ от договора за потребителски кредит - същност и последици; изменение на договора за потребителски кредит; неизпълнение - същност, някои форми на неизпълнение на задълженията на страните и последици; конкретни форми на нищожност на договора за потребителски кредит; прекратяване на договора за потребителски кредит.

Предмет на изследване е имплементирането на Директива 2008/48/ЕО на Европейския парламент и на Съвета от 23 април 2008 г. относно договорите за потребителски кредити и за отмяна на Директива 87/102/ЕИО на Съвета (ОВ, L 133/66 от 22 май 2008 г.) и на Директива 2011/90/ЕС на Комисията от 14 ноември 2011 г. за изменение на част II на Приложение I към Директива 2008/48/ЕО на Европейския парламент и на Съвета, в която са предвидени допълнителни допускания за изчисляването на годишния процент на разходите (ОВ, L 296/35 от 15 ноември 2011 г.), в националното законодателство.

На тази основа, авторът е изследвал успешно: същността на договора за потребителски кредит; отличил е неговите специфики и обособяването му като самостоятелен вид договор; възникването на преддоговорни отношения между страните и сключването му; въпросите, свързани с изпълнението,

неизпълнението и последиците от неизпълнението.

Показателни за постигнатите резултати са многото на брой сполучливо аргументирани предложения за надграждане на актуалното законодателство. Общата цел на всички формулирани предложенията *de lege ferenda* е обществено значима - да се гарантира прозрачност и ефективност при защита на потребителя по договора за потребителски кредит, което пък би допринесло за бързината и качеството на правораздаването по този вид съдебни спорове.

III. Съдържание на отделните глави. Приносни моменти.

В глава първа е направен исторически преглед на развитие на договора за потребителски кредит, като се акцентира на неговите корени в договора за заем за потребление. Отделено е специално внимание на развитието на договора за потребителски кредит и неговият първоизточник - договорът за заем за потребление в България. Извършен е сравнителноправен анализ на правната уредба на договора за потребителски кредит в правото на Европейския съюз и в някои страни извън него, като Великобритания, Руската Федерация и Република Турция. С приносни елементи са отчетените отлики на правната уредба на договора за потребителски кредит на държави извън Европейския съюз в сравнение с тази в страната ни.

В глава втора са разгледани основни въпроси, касаещи понятието „договор за потребителски кредит“, правната характеристика на договора за потребителски кредит, отграничение на договора за потребителски кредит от други сродни договори и класификацията на видовете договори за потребителски кредит. Удачен е подходът на автора от извършената класификация на договорите за потребителски кредит да прави обоснован извод за отличителните характеристики на изследваният вид договор и за възможното му съдържание.

Третата глава е посветена на сключването, изменението и прекратяването на договора за потребителски кредит. Последователно са изследвани:

преддоговорните отношения, включително важният въпрос за съдържанието на предоставената от кредитора преддоговорна информация; страните, предмета, цената и формата на договора; общите условия при договора за потребителски кредит; правната фигура на свързаните договори; въпросите, свързани с изменението и прекратяването на договора. Научен принос е детайлното изследване на специалните основания, на които се прекратява договорът за потребителски кредит, каквито са отказът от сключения договор и предсрочното му погасяване. В тази насока са направени съответни изводи за отличителните характеристики на договора.

В четвъртата глава са разгледани правата и задълженията на страните по договора, като първо е отделено внимание на тези на потребителя, а след това на тези на кредитора. Приносен момент има анализа на специфично право на потребителя на отказ от договора, което уреденото в чл. 29 ЗПК, което право се различава от правото на отказ по чл. 50 - чл.57 ЗЗП и се прилага само спрямо потребителските кредити. Важен акцент е поставен върху съдържанието на понятието „обща разходи по кредита за потребителя“ в светлината на практиката на СЕС. Сполучливо е представено и т. нар. право на кредитора на предсрочна изискуемост в светлината на задължителната практика на ВКС - ТР № 8/02.04.2019 г. на ОСГТК на ВКС по тълк. д. № 8/2017 г., ТР № 3/27.03.2019 г. на ОСГТК на ВКС по тълк. д. № 3/2017 г. Приносен момент има и анализа на понятието „методика за определяне на лихвен процент“, при който се акцентира върху значението на използваната методика за определяне на лихвения процент. Не е подмината и темата за регламентираното в чл. 16 ЗПК задължение на кредитора да извърши оценка на кредитоспособността на потребителя, чиято основна цел е предпазване на потребителите от свръхзадължнялост и неплатежоспособност. Заслужава подкрепа и изложената теза на автора за необходимостта от въвеждане на едно и също задължение за извършване на оценка от кредиторите, независимо от размера на кредита, с оглед създаване на еднакви гаранции за защита правата на потребителите, включително и по т.нар.

„бързи кредити“. Предоставянето на кредити на потребители със солидна кредитна задължнялост е предпоставка за увеличаване на т. нар. „лоши кредити“.

В пета глава са изследвани в логична последователност възможните последиците от неизпълнението на задълженията на страните по договора. Отделено е внимание на неизпълнение на задължението на потребителя да предостави информация, съответно на неизпълнението на преддоговорните задължения на кредитора да предостави преддоговорна информация и неизпълнение на задължението му да извърши оценка на кредитоспособността на потребителя. Обсъдени са детайлно и последиците от неизпълнението на задълженията на потребителя да плати паричната сума, както и дължимите лихви, такси, комисионни и други разходи, свързани с кредита. Принос на автора е отграничаването на правните последици, които настъпват в резултат на предсрочна изискуемост и отказ от договора за потребителски кредит, от правните последици, които настъпват в резултат на рефинансиране на дълга. Последното е дефинирано като новирание на дълга, като специално са анализирани предпоставките за неговото осъществяване.

В последната глава шеста се разглеждат основания за недействителност на договора за потребителски кредит: противоречие със закона; заобикаляне на закона; липсата на форма; липсата на елементи от фактическия състав и липсата на информация за правата на потребителя. Научна ценност е анализът на специалните основания за недействителност на договора за потребителски кредит като липса на форма, липса на посочен общ размер на кредита и условия за усвояването му, липса на договорен лихвен процент по кредита и условия за прилагането и изменението му, липса на описана методика за изчисляване на референтния лихвен процент, липса на годишен процент на разходите по кредита и общата дължима сума, липса на условия за издължаване на кредита и на погасителен план и липса на информация за правата на потребителя. В тази насока удачно е разяснено съдържанието на понятията „обща сума, дължима от потребителя“ и „годишен процент на разходите“.

Приемам авторските научни и приложни приноси, от които могат да се открият следните:

- Приносен момент е цялостно самостоятелно изследване на договора за потребителски кредит, предоставен под формата на заем;

- Приносен момент е и анализа, както и разграничаването на отделните видове договор за потребителски кредит, предмет на правна уредба от ЗПК.

- Проследяването на развитието на практиката на Съда на Европейския съюз във връзка с тълкуване на основните понятия, залегнали в Директива 2008/48/ЕО на Европейския парламент и на Съвета от 23 април 2008 година относно договорите за потребителски кредити и за отмяна на Директива 87/102/ЕИО на Съвета;

- Обсъждането на разрешенията по отправените от националните съдилища преюдициални запитвания, които дават насоки на развитието на доктрината в областта на потребителските кредити;

- Открояването на необходимостта да се прецизира уредбата по отношение предоставяне на информация на потребителя при прехвърляне на вземането по чл. 26 ЗПК;

- Друг принос е препоръката да се определи вида и обема на информацията, която потребителят предоставя на кредитора, както и вида на информацията, която кредиторът събира за извършване оценка кредитоспособността на потребителя;

- Препоръката да се въведе периодичност на оценката на кредитоспособността на потребителя при предоставяне на потребителски кредит над определен размер;

- Предложението за приемане на легална дефиниция на понятието „методика за определяне на лихвен процент“, което освен икономическо, има и правно значение;

- Предложенията за подобряване на регламентацията, касаеща

правата и задълженията на страните по договора за потребителски кредит и направените в тази насока предложения de lege ferenda.

Намирам, че основните изводи на автора са успешно защитени на базата на обстояния анализ на действащото законодателство - Закона за потребителския кредит и на съответствието му с принципа за максимална хармонизация на вътрешното законодателство на държавите членки на ЕС, заложен в Директива 2008/48/ЕО.

Авторефератът отразява точно и вярно най-важните аспекти на дисертационното изследване, а справката за приносите съдържа реалните научни постижения на докторанта.

Публикациите по темата позволяват да се получи по-пълна представа за дисертационния труд, осигуряват необходимата публичност на научните и приложни приноси, както и на авторските постижения.

IV. Критични бележки, препоръки и въпроси

Критични бележки към дисертация са относно нейната структурата. Препоръката ми в тази насока е за намаляване на броя на отделните глави и систематизацията на съдържанието в три - четири отделни глави. Излишно е например отделна глава да бъде посветена на основанията за недействителност на договора.

Другата ми критична бележка е използването от докторанта на понятието „основания за недействителност“, което е твърде общо и би следвало относно разгледаните основания да бъде уточнено към кой от съответните видове недействителност спадат.

На фона на моята положителна оценка за разработения от докторанта дисертационен труд, искам да отправя препоръка за задълбочаване на неговите теоретични и практически усилията за изследване на неравноправните клаузи, които може да се съдържат в договора за потребителски кредит.

V. Заключение

Цялостната оценка на дисертационния труд позволява да се направи извод, че той отговаря на изискванията на Закона за развитие на академичния състав на Република България и правилника към него, притежава необходимите качества за даване на неговия автор на образователната и научна степен „доктор”, поради което **давам положителна оценка и**

ПРЕДЛАГАМ

на членовете на Научното жури съвет да гласуват **да бъде присъдена на Петя Петкова Стоянова образователната и научна степен „доктор”** в професионално направление 3.6. ПРАВО, научна специалност „Гражданско и семейно право“.

03.04.2023 г.

.....
доц. д-р Михаил Малчев